

níž si dovoluje přísný soud nad svým okolím, i vážnost, které by sotva požíval v tak široké míře, kdyby nenáležel aspoň nižší, zemanské šlechtě.

V pozdější době jako by Petr hleděl na běžné uspořádání společnosti smířlivěji. Je nutným zlem, a i praví křesťané, kteří v ní pro svědomí nemohou zastávat vůdčí místo, kteří nemohou být pány a nesmějí mít nic společného s pyšnými měšťany, mají z existence světské moci ten užitek, že pod ní trpí, aby byla zkušena jejich spravedlnost. Existují ostatně i dobří vladaři, kteří dbají o pokoj, jenž přichází k dobru i křesťanům.

Své názory věroučné i svou sociologii sděloval Petr ústně s vůdci husitů, kteří jej se zřejmým respektem v Chelčicích vyhledávali a stáli o jeho mínění, a šířil je hojnými spisy. Vynikají jadrností, a nesmlouvavou výrazností poutají i dnešního čtenáře. Zbytečno dokládat, že Chelčický psal jen česky; mluvou bohatou, přiléhavou i naléhavou, často s ostrým sarkasmem, s plastickým líčením zvráceností, které káral. Z jeho pera vznikly ve dvou či třech desítkách let četné spisy exegeticky homiletické i pojednání na aktuální themata jako ‚O duchovním boji‘, ‚O trojím lidu‘; zejména pak obsáhlá ‚Postila‘ a souhrn jeho názorů na stát a na poměr křesťana k němu pod názvem ‚Sít' víry pravé‘, kterou potřhal papež a císař, se zřívavou kritikou nepravosti v životě i v samé podstatě jednotlivých rot, tvořících pode jménem společnosti křesťanské tělo Antikristovo: jsou to rotý pánů, zemanů, měšťanů, mnichů, mistrů a kněží.

Velmi brzy, jak se zdá, seskupila se kolem Petra neveliká jednota *Bratří chelčických*, náležející k oněm výše vyjmenovaným skupinám probuzenců, nespokojených se stavem husitství a přece zůstávajících v rámci husitské církve. Byli respektováni jako jejich učitel, a Petr nejednou ve svých literárních projevech mluvil i jejich jménem, zvláště když se po r. 1430 obrátil na Rokycanu, aby jej za jednání s koncilem varoval před uznáváním lidských ustanovení vedle zákona Božího a aby protestoval proti přivlastňování spasení nekajícím hříšníkům a násilníkům, kteří lokají krev chudiny. Tehdy narazil na arcibiskupovu nelibost. Ale o dvacet let později známá tíseň utrakvismu za nastolení krále Ladislava vedla patrně ke sblížení. Asi v této situaci upozornil Rokycana své pražské posluchače na Petra a na jeho spisy. Zdá se, že krátce předtím, než Chelčický zemřel. Dohady o datu jeho smrti jsou však stejně nejisté jako odhady, kdy se narodil tento muž, o němž po dvou generacích jeho ctitel [vydavatel jeho ‚Sítě víry‘] napsal: ‚Ač nebyl mistr sedmera umění, ale jistě byl plnitel osmera blahoslavenství i všech božských přikázání, i byl jest také pravý doktor český, v zákoně Páně vyučený bez poblúzení od pravdy.‘

DĚJINY JEDNOTY BRATRSKÉ

[I I]
Učitelé

NAPSAL ThDr. RUDOLF ŘÍČAN

Rokycana – Jeho učení – Povinnosti křesťanů v povolání – Svátosti a kněží – Rokycanův pesimismus – Řehoř – Tíseň za Ladislava Pohrobka 1453 – Hledání jistoty spasení – Rokycana a Řehořův kruh – Petr Chelčický – Totální nárok Boží na člověka – Rozhodnost v reformaci církve – Nezabiješ! – Odpor k moci státní – Zákon lásky je cizí zákonu moci – Spisy Chelčického – Bratří chelčičtí

[II] Učitelé

DVA PŘEDNÍ UČITELE, ba duchovní otce vidíme při vzniku Jednoty bratrské. Je na podiv, jak byli sobě nepodobní; a životnost i skutečná křesťanskost Jednoty se osvědčí v tom, že se od obou odpoutá, aby dala - právě ve smyslu nejlepších tendencí husitství - první místo učitelskému hlasu samého Písma. Jde o mistra Jana Rokycanu a o Petra z Chelčic.

Jan Rokycana, o němž jsme se zmínili již tolikrát, narodil se někdy po r. 1390 jako syn předměstského kováře v Rokycanech. Pilný a nadšený posluhač pražských kázání Husových, upoutaný pak úctou k jeho nástupci Jakoubkovi ze Stříbra a jím zanícený pro kalich, vysvěcený na kněze asi r. 1421, drží s Jakoubkem s celou určitostí linii středu mezi husitskými konservativci a mezi tábory. Hájí odkazu Husova, aby nebyl opuštěn; vzpírá se tábořskému radikalismu, v němž vidí upřílišenost a nebezpečí bludu. Po Jakoubkovi [† 1429] stojí v čele kněží pražské strany již od r. 1427 jako správce českého duchovenstva, káže v chrámu P. Marie před Týnem na Starém Městě Pražském, kde se stal farářem. Osvědčiv nejednou osobní statečnost v zápase na obě strany doma, prosazuje uznání Pražských článků v Basileji. Pohotový diplomat, plně zaujatý v jednání politickém, tak těsně spjatém se zápasem o program církevní, postupně zjednává jednotu husitských stran, a to tak, že i ti, kdo se svého zvláštního postoje vzdávali neradi, uznávali osobní autoritu a vůdcovství týnského kazatele a zemským sněmem [1435] zvoleného arcibiskupa. Žádost o jeho potvrzení papežem byla stále na pořadu jednání Čechů s kurií, kde se ovšem naopak proti Rokycanovi soustředila všechna nelibost jako proti hlavnímu vůdci protirímského odporu české církve. Odtud i pomluvy a klevety s katolické strany, jimiž měl být odpůrce zneškodněn.

Vlivný kazatel, mistr slova, podmanivý názorností své mluvy, autor celé řady postil latinských i českých, jimiž postupně vyložil téměř celý Nový Zákon, vybudoval církev husitskou na papeži téměř nezávislou s ji stým vědomím vyvolenosti českého národa nad národy pravdě odporujícími. Zároveň ovšem právě jeho dílo nese známky vědomého kompromisu, jak k němu byl veden jednak sjednocovacím úsilím uvnitř husitství, jednak snahou

Nedovolává se světské moci k ochraně práva. Chelčický nemyslí na to, že by zákon lásky mohl změnit lidskou společnost. Vidí Kristův lid neustále jako mizivou menšinu ve světě, jenž půjde dále cestou sobectví a stále bude potřebovat nad sebou silné ruky. A není možné mísit zákon lásky 'se zákonem moci. Chelčický nemá dost ironie a tvrdého výsměchu vůči křesťanské státní společnosti, kde si lidé buď z vyložené nedomyšlenosti, buď z bohaprázdné drzosti troufají mluvit o křesťanském řádu a miní tím rozdělení lidí do známých tří stavů. To že je tělo Kristovo, když suroví páni nutí poddané sedláky, aby je svým potem živili, a kněží ochotně schvalují ten stav za tučné sousto s panského stolu? Když papež Silvestr přijal císaře Konstantina do církve a dal se od něho obohatit, vpustil jej dírou, nikoli dveřmi. Sít apoštolů, kterou měli vysvobozovat lidi ze záhuby, potrhaly tyto dvě velryby, císař a papež, církev byla otrávena, nabyt v ní moci Antikrist, papežská stolice se změnila v nevěstku smilnicí se všemi držiteli moci.

Táboři a před nimi *Viklef* chtěli sice chudé kněze, a Petr nijak nelituje, že tábořský palcát na požívačné kněze dopadl s celou tvrdostí. 'Zahubili jsú dědictví Boží; zahyn' kořen jich.' [O trojím lidu, 97b.] Táboři však těžce bloudí, když i oni schvalují rozdělení křesťanstva na ony tři stavy - panský, kněžský a poddaný - a posvěcují-li tento pohanský řád. Přímý protimluv je v thesi Viklefově, že křesťanská vrchnost je náměstkem Kristova božství, hájíc Boží zákon mečem, kněží pak že vyjadřují Kristovo lidství s úkolem jít za Ježíšem v chudobě a v trpělivosti. Vždyť Viklef učí dále, že nad knězem bdí pán s mečem v ruce, aby mu nikdo nesměl učinit křivdu. A zda je vážně míněno, volají-li kněží hříšníky ku pokání zvěstováním Božího milosrdenství kajícím, když je tu hned pán, aby hříšníka k nápravě nutil hrozbou a aby i kajícího provinilce trestal tvrdými tresty? Táboři tu neprovedli zásadní změnu. I jejich bojovníci derou venkovský lid. Jejich kněží si nevzali příklad z apoštola Pavla, jenž se živil prací vlastních rukou, a dávají se živit od obecného lidu. Nedbají, že apoštol zve ku práci rukou všechny, aby všichni byli živi prací vlastní, z jejíhož výnosu by nadto měli prostředky k službě núzným. To vylučuje i všechnu takovou práci, která se vede pro osobní zisk na úkor druhých, jak ji konají obchodníci, krčmáři i mnozí řemeslníci, sloužící přepychu a hříchu a nikoli zřejmé potřebě.

Z některých zmínek Petrových se zdá, že i on sám se živil zemědělskou prací jako prostý sedlák, snad že se vzdal v důsledku svého pojetí Písma výsad zemanského stavu. Pokládat jej za rodilého sedláka, dokonce za sedláka poddaného, brání jeho neobyčejná sčtetlost i značná míra sebevědomí, s

Byl tehdy v Praze a byl svědkem vítězství Žižkových. Nicméně kladl universitním mistrům otázku, zda mohou svůj výrok zdůvodnit Novým Zákonem a odešel z města s protestem proti zabijedům, klada tím větší důraz na boj duchovní ve smyslu Efez. 6. Je dílem nástrahy satanovy, odvádí-li se válkou pozornost od tohoto boje, který má křesťan vést se hříchem, a to nejen s tělem a krví [s lidmi], nýbrž se samotným ďáblem v celé rozmanitosti pokušení, jímž ďábel naplnil celý svět. Křesťan si musí být vědom, že bude ve stálém duchovním zápase se světem. V otázce meče se Petr ovšem neshodoval ani s tábory, mezi nimiž se mu již prve jako ďábelský klam zošklivil chiliasmus, nedočkavě vypočítavý a mravně uvolněný. Konečný bolestný rozchod mezi ním a tábory byl potom dán zmíněným rozporem v pojetí večere Páně.

Důsledně ve smyslu svého důrazu na přikázání lásky postavil se Chelčický krajně pesimisticky k *moci státní*. Vycházel ze stanoviska, že státní moc je nezbytně, ba samou podstatou spojena s hrubým násilím, ano s ukrutností. Je tedy v přímém protikladu se zákonem lásky. Jinak by nebyla mocí. Lidé by se jí nebáli a svět by byl pln násilí jedněch proti druhým. Chelčický viděl státní moc zcela spjatou s feudalismem, jej pak hodnotil jako svědek vnitřních rozběrů, které vládly za slabé vlády Václava IV. zvláště v jižních Čechách. Neměl místa pro představu státu, jenž by byl řízen občany v zájmu jejich společného blaha, v němž by vládla osobní bezpečnost zaručená zákonem a státní výkonou mocí. V jeho pojetí vedou společnost lidé, kteří si jsou navzájem vlky. Bez moci, donucující k určitému řádu podle pravidel občanské spravedlnosti, byla by lidská společnost vydána na pospas lupičům a byla by zmítána válkou všech, kdo mají zbraň v rukou, proti všem. Proto je nutná světská vrchnost. Ale i ona je založena v syrovém sobectví. Držitel moci chrání řád a hájí své poddané jen proto, aby z nich těžil sám pro sebe. Nicméně napomáhá k tomu, že lidská společnost zachovává jakýs takýs řád, jenž má cosi příbuzného s vůlí Boží, která vyžaduje v lidském soužití spravedlnost.

V lidu Božím by světská vrchnost být neměla. Izraeli vládl původně Bůh přímo svým zákonem. Král byl izraelskému lidu dán teprve, když si jej vyžádali sami ze vzdoru proti vládě Hospodinově. Kristus obnovil společenství Božího lidu tím, že nastolil zákon lásky. Pak zde není místa pro žádnou formu násilí. Pak tu má být jen láska provázená trpělivostí a snášením křivdy.

po vyrovnání s katolíky, k němuž nutila touha po pokojném zajištění husitského národa a církve uprostřed katolického okolí.

Dogmatický zájem stojí u Rokycany za zájmem o životní praxi a o budování církve. Nebyl samostatný myslitel a i v učení jest patrné jeho prostředkující stanovisko. I jemu ovšem na pravdě v křesťanství záleželo. Jejím zdrojem je mu Písmo na prvním místě, přece však ne tak, aby nedával místo církevní tradici. Její úplné odmítání a dovolávání se Písma samého bez ohledu na církevní učitele pokládá za známku bludařství. Míří tu především na svévoli ve výkladu Písma a na rozumářskou exegesi. Obsah k křesťanské zvěsti má být přijímán vírou, která se zastavuje před Božím tajemstvím. Právě taková nespekulativní, až protirozumová víra získává věřícímu zvláštní zásluhu. Rokycanova víra se nese s obzvláštní vroucností ke Kristu, k 'drahému Ježíši', s citovým přízvukem bernardovským. K němu hledí v oddané víře jako ku prostředníku mezi člověkem a Bohem, jako k dárci spasení, jenž naplňuje nedostatky těch, kdo jsou mdlí k dobrému. Víra v Krista je nade všechny skutky. Ne z nich, ale z účastenství na utrpeních Kristových, které si křesťan vírou přivlastňuje, plyne spasení. Jistoty spasení však člověk nedosahuje, i když jsou tu určitá znamení tohoto stavu - neboť s konečnou platností rozhoduje skryté Boží vyvolení. I víra je dána darem jen vyvoleným. A přece jsou skutky nutné k spasení, neboť Bůh očekává víru skutky zdobenou; jen to je víra pravá, provázená láskou k Bohu, která se osvědčuje poslušností Božího slova, ochotným plněním Božích přikázání. Zvláštní dobré skutky jsou modlitba, půst a almužna. Bůh hledí především k dobré vůli. Nic vnějšího, žádné bohoslužebné úkony, nenahradí upřímnost poslouchání Božího zákona.

Po příkladě Jakoubkově hleděl Rokycana rozlišovat pravdy podstatné a případné, jsa hotov k ústupkům v těchto, nechtěje se domlouvat o oněch. *Boží zákon* náležel mu rozhodně mezi věci podstatné. Nezávisí na jakémkoli soudu lidském. Nepotřebuje schválení od lidských instancí. To je i Rokycanovi jeden z hlavních důvodů pro platnost Kristova ustanovení, aby všichni věřící pili při večeri Páně z kalicha. Nic nechce z Božího zákona v jeho nesmlouvavém výkladu slevit, pokud jde o mravní důsledky Kristova zákona. Opětovně se vrací k Desateru - a pozoruhodno, že také k Šesteru nejmenších přikázání, která hlásali valdenští. S nimi odmítá trest smrti, přísahu, varuje před pomstou, vynáší trpělivost těch, kdo snášejí křivdu bez odvety. Varuje před podněty ke

hříchu, zvláště před žádostí těla. Žádá náležité svěcení neděle, zvláště posloučáním kázání Božího slova, bez jízd na trhy a bez radovánek. Opakuje a rozvádí mravní naučení o povinnostech křesťana v životě manželském a rodinném s častým varováním před tělesností a nekázní, o rozumné výchově dítek v Boží pravdě, v prostotě, bez přepychu a rozkošnictví. Varuje před nepoctivostí v řemesle. Z různých povolání zvláště se mu jeví nebezpečným kupectví, protože vede ke snadnému zisku. Tepe lakomství, marnivost, volné dvorské mravy, nádherný a neslušný kroj. Bohaté a urozené varuje před pýchou a před utiskováním poddaných, kteří doplácí na panský přepych. Péče o duchovní i hmotné dobro poddaných jest přední povinností pánů. Bohatství je překážkou spasení. Soudce napomíná k spravedlnosti a k mírnosti, aby nešli za pokutami. Vůbec nad násilné vynucování spravedlnosti klade lásku, jež stojí nade všemi příkázáními i nade všemi lidskými právy a soudy.

Rokycana držel *sedm svátostí*. O večeri Páně smýšlel zprvu s Jakoubkem remanenčně, rovněž s ním ustupoval později od řešení tajemství Kristovy přítomnosti při svátosti jemu tak drahé, odmítaje učení tábořské a pikartské. Učil, že je slušné klanět se svátosti. Bez kalicha není mu večere Páně celá a její účín není úplný. Má být podávána již nemluvňatům, jak zavedl Jakoubek a jak husité činili přes zákazy se strany římské. Věřící má jí požívat co možná denně. Nesluší však podávati ji těm, kdo jsou ve smrtelném hříchu. Náležitá je řádná příprava k ní. Kněžský úřad je Rokycanovi nezbytný. Tím více horlí proti kněžím, kteří nejsou pro hříšný život svého úřadu hodni. Neukazují k zákonu Božímu. Nekárají hřích. Jejich neřesti je zbavují posvěcující moci, či aspoň ji umenšují. Jsou jako falešný peníz. A jako je třeba zkusit pravost peníze, tak má křesťan hledět, aby užíval pro své spasení služeb dobrého kněze. Ale do důsledků zásady subjektivní kvalifikace kněze Rokycana při všem příležitostném horlení nejde a jindy učí, že posvěcuje i hříšný kněz. Kněz má být živ prostě. Lid má mu poskytovat prostředky k životu [takové dary jsou součástí bohumilé almužny], kněz pak má odtud ještě činit dobrodiní chudým. – Ušní zpověď u kněze nesmí být chápána jako zevní úkon a nenahradí srdečné pokání. Odpustky jsou svatokupectví. Modlitby za mrtvé jsou na místě, neboť Rokycana držel učení o očistci. I přímluva svatých a úcta k nim má místo ve víře Rokycanově, kdežto k ctění obrazů a k poutím je velmi zdrženlivý, a kárá jadrně ty, kdo dávají ve svých modlitbách svatým více místa

jež činí lásku neměnným zákonem. Nelze utéci: tak mocný je Kristův zákon. Přísná naléhavost Kristovy vůle dominuje v Chelčického tlumočení evangelia, i když spolu prosvítá uvědomění že Kristův zákon jest zároveň liblezný svou osvobodivostí, s níž 'vytrhuje člověka ze tmy zvrácených řádů lidských. Kristus je králem, jenž žádá službu a poslušnost naprostou – a zároveň jest jeho králování plné slávy a dobroty, a člověku nic neprospívá více než stát v jeho službě. Pokoj a svoboda ,kynou těm, kdo přijmou dobrovolně jeho království, což v sobě zároveň zahrnuje dobrovolné odstoupení od hříchů, které by jinak člověka uvedly pod panství d'áblovo.

Protože rozhoduje slovo Kristovo, musí z víry a z obyčejů církve *ustoupit vše, co se s Kristovým slovem nesrovnává*. Tu jest Petr zcela blízký tábořům. Jako jeden z nich odmítá nárok papežů, biskupů, církevních otců, scholastiků, dekretalistů na rozhodčí autoritu v církvi, jež jest i jemu sborem vyvolených. Odmítá kult svatých i očistec, ovšem ctění obrazů, modlitby za mrtvé a platy za ně, přepych a vnějškovost v obřadech. Nechce vědět o klášterech, o odpustcích, o svátcích svatých. Odmítá přísahu. Kněžský stav uznával, ale žádal od kněží pravou víru, pravý úmysl při svátostné službě a příkladný život. Přes theoretické výhrady směřoval k praktickému závěru, že zlý kněz neposvěcuje, nebo aspoň že jeho služba duchovně neprospívá, a proto je třeba vystříhat se ho. Svátost ovšem nepůsobí pouhým výkonem: na straně přijímacího se předpokládá upřímná víra, má-li svátost být účinná; Břimování a poslední pomazání Chelčický odmítal, manželství jakožto řád i mezi nekřesťany platný za svátost nepokládal. Křest udělený dítkám zavazuje k budoucí víře a poslušnosti Božích příkázání. O večeri Páně učil remanenčně. Ve jménu prosté víry v tajemství Písmem sdělené odmítal stejně důrazně transsubstanciaci vedoucí k modloslužbě, jako rouhavý pikartský názor figurativní. Nebyl spokojen ani s oficiálním učením tábořským, trvaje při názoru, že Kristus je ve svátosti přítomen tím. tělem, jímž vstoupil na nebesa. Odmítal nutnost ušní zpovědi. Moc klíčů mu záležela především v kázání a všeobecném ohlašování milosti kajícím. Žádal však, aby se vyloženým hříšníkům svátostí nesloužilo.

Těm, kdo jsou účastni milosti, platí ovšem Boží zákon vrcholící v lásce celý, bez obmezování, beze zkracování lidským výkladem. Bezvýhradně platí tedy také příkázání *Nezabiješ*. Chelčický byl z hloubi pohoršen, když se husité chopili zbraně na obranu zákona Kristova a když mistři toto jednání schválili.

jihočeského zemana; na jeho spisech se školil v lidového spisovatele, i když se docela rozešel s jeho konservatismem. Myšlenkově pokračoval ve směru Matěje z Janova. V husitském prostředí, jehož rozvoje a vnitřních sporů si ze svého venkovského ústraní vytrvale všiml, požíval zřejmě vážnosti. Vzpomíná, že diskutoval s Husem, s Jakoubkem. Zachovaly se literární diskuse, které vedl s Mikulášem z Pelhřimova a s Rokycanou. K táborům měl zprvu nejbližší, ba cítil se jedním z nich. Ke všem, Husa a Viklefa nevyjímaje, byl však při vši úctě na výsost kritický. Neuznáváje v poslední instanci žádnou autoritu lidskou, měřil statečně a nahlas všechny názory a činy svého okolí jediným měřítkem. Byla jím vůle Boží zjevená v Písmu, které pojímal především jako zákon Boží, a to tak, že určitě rozlišoval Starý Zákon od Nového. Pro křesťana jest jen Nový Zákon závazným vodítkem; jeho jádro pak viděl v kázání na hoře.

Důsledný, přímočaře *nesmlouvavý biblismus* v tomto vymezení vyznačuje Chelčického především. Neuznává jiné normy, jiného zdroje pravdy. Pravdu zdaleka nechápe jen intelektuálně. Husitství vůbec zná pravdu jen v souzvuku s pravdivostí života a se spravedlností. Kde je u Chelčického řeč o spravedlnosti z víry, je provázena důrazem na její životní důsledky. 'Ten z viery živ jest, ktož svůj život srovná a uvede jej v poslušenství Bohu podle rozumu [smyslu] viery Kristovy, pomina všechny zprávy a zákony lidské' [Postila I. 144]. V ústředí Chelčického biblismu je bezvýhradné prohlašování *nároku Boží vlády* nad člověkem, nad lidskou společností, nad světem, nad církví. Církve má jít v naději za svým Pánem, oddána do jeho vedení i ochrany, bez ustrašeného úsilí o bezpečnost a zajištěnost přízní mocných tohoto světa. Její cesta je cesta za Ukřižovaným; pak je to cesta kříže. Je však i cestou za Vzkříšeným; pak je cestou vítěznou. Za Spasitelem je povinna jít s celou oddaností víry, poslušné lásky a naděje. A proto se její řady nemohou sepnout s řady tohoto světa, odcizeného Kristu. Mimo Boží slovo, natož nad ně, není instance, která by směla ukládat věřícímu člověku zákony, řady, cíle.

Z takové víry v Boha, svatého Pána a Vládce, jehož slovo jest provždy směrodatným zjevením jeho vůle, plyne Petrovo bohosloví i jeho kritika křesťanské společnosti s vysokými požadavky, které vznášejí na církev a na víru i život jejích údů. Boha zná v Kristu, plném lásky, jenž i lidem uložil, aby se milovali. Na světě není oblasti, která by byla vyloučena z dosahu jeho vlády,

než drahému Ježíšovi. Zde i jinde aplikuje svou zásadní linii zlatého středocestí. 'Dajž nám, milý Bože, v prostředek uhoditi.' Stále jde tomuto muži, jenž si vzal za životní cíl *budovat husitskou církev* tak, aby při zachování hlavního odkazu Husova mohla uzavřít slušný mír s církví římskou, o správné užití poznané pravdy a zachovávaného řádu, aby nebyl kažen nepochopením či jednostranností.

Udrží však česká církev pravý směr? Na všech stranách proniká v kázáních Rokycanových stesk nad jejím stavem. Mravokární kazatelé podléhávají škarohlídství. U Rokycany je však příliš mnoho žalob a nářků. Prvotní horlivost husitství vzala za své. Není odvahy kárat a trestat hřích kázní. Lid je obecně zachvácen milováním světa. Řády, o které se první husitská generace zasazovala, zdají se dnešnímu pokolení klášterním poutem. Jako by renesanční mravní uvolněnost a k světu upřený pohled na smysl pozemského života nabýval i v husitské Praze místa. V očích týnského kazatele je to prostě mravní pád. Je rozložen život v rodinách, mravnímu poklesu podléhají všechna povolání světská, všude plno lakomství, sobectví, svévole, nečistoty a kněží nejsou výjimkou z tohoto stavu. Skutečný křesťan je tak řídký, jako jelen se zlatými parohy. Jsou-li dobří křesťané, jsou snad kdesi v koutě, skryti světu. Jsou to lidé prostí, neucení, chudí, stranou stojící, u světa zavržení - svět je přechází, jda si za svými cíli a zachovává jen formu křesťanství.

Proti Rokycanovu nadání byli takoví lidé pod jeho kazatelnou. Prostí Pražané, snad již tehdy i někteří studenti. O jménech neslyšíme, leč o jménu muže, který se stával jejich středem, mluvčím a vůdcem. Byl to *Řehoř*, podle pozdější, avšak pravděpodobné zprávy syn sestry Rokycanovy, provdané za nebohatého zemana. Býval hospodářem [správcem] ve službě pánů či měšťanů; nakonec zastával tuto funkci v pražském klášteře na Slovanech, založeném kdysi Karlem IV. k pěstování slovanské bohoslužby. Pod záštitou vůdce konservativních husitů mistra Jana z Příbramě přiklonil se tento klášter k husitství. I Petr Payne našel zde ke konci života útulek a r. 1456 zde umřel. Řehoř se připojil ke klášternímu životu a byl vážen pro svou mravní opravdovost. Nebyl docela beze znalosti latiny a byl tak dalece nadán i vzdělán, že v klášteře i kázával. Knězem se však nestal. Jméno Krejčí, kterým jej později zvali protivníci, označovalo jeho řemeslo, jemuž se naučil asi teprve jako úd Jednoty. V klášteře patrně setrval až po odchod Bratří do Kunvaldu, o

němž brzy uslyšíme. Jeho schopnosti, jeho oddanost nalezenému cíli, jeho touha sloužit bez výhrady Kristu připoutala k němu kruh stoupenců z posluchačů Rokycanových. Osoba Rokycanova i jeho slova je poutala společným zaujetím. Zapisovali kázání mistrova, hovořili o nich spolu, majíce snad vedle Týna za druhý střed Slovanský klášter, spolu prožívali jejich obsah s obzvláštní intenzitou i v úzkostném sevření ducha. Z jejich pozdějších listů Rokycanovi psaných [jistě rukou Řehořovou] zvidáme, co je z týnských kázání poutalo především: vbodávalo se jim do srdce jeho horlení o neblahém zavedení církve, o hrozivém odklonu současné husitské generace od první lásky, o nedostatku kázně v církvi české a o nechuti k ní, o porušení církve papežské, ale i o zhoubě v kněžstvu podobojí, která ohrožuje církev a její údy, činíc pochybnými nejdůležitější úkony v církvi konané: řádné kázání Božího slova a platné vysluhování svátostí. Spasení je uvedeno v nejistotu dílu Kristovu v české církvi hrozí zmar.

Zahrozil i zvenčí, když na podzim r. 1453 přišel do Prahy ke korunovací mladý král Ladislava pobyl v Praze dobrý rok. *Ladislav Pohrobek* byl syn rakouského vévody a potom nakrátko [1437-1439] českého a uherského krále Albrechta Habsburského, jenž na oba královské trůny dosedl po svém tchánu Zikmundovi. Narozen po smrti otcově přicházel Ladislav do Čech sotva čtrnáctiletý. Vlivem výchovy byl to však uvědomělý katolík, od něhož bylo lze očekávat pokračování v protihusitské politice otcově i dědově, jemuž se nadto podobal úskočností. Za jeho pobytu v Praze byl brzy patrný vzrůst sebevědomí českých katolíků a silný sklon k církevní reakci. Napětí a nebezpečí, v němž se husitská církev octla, a současně povážlivost jejího vnitřního stavu vysvitla v tomto roce tím nápadněji a Rokycanova kázání, jež vždy reagovala na aktuální situaci, nabyla rozhorlení i eschatologické naléhavosti. Milovaný kazatel vystříhal věrné posluchače před nástrahami Antikristovými, jenž svět ustavil v bludu a lži, takže i ve všecky svátosti ďábel vkročil a lid jest jimi ustavován v mylné naději, stoje zle ve víře i skutcích. [Akty I. I n.]

Takové kázání zkormoutilo Řehoře i jeho druhy. S velikou starostí se ptali po jistotě spasení. U vědomí, že k duchovnímu prospěchu náleží vzájemné společenství věřících, ohlíželi se nyní tím více po Čechách, kde by našli duchovní oporu v oněch nám známých skupinách probuzených duší kolem některých významných kazatelů, které již dříve poutaly jejich zájem. Vycházeli

na venkov za nimi, poznali i vilémovské, ale zároveň byli uváděni ve zmatek rozdílným jejich zaměřením právě i pokud šlo o vysluhování svátosti večeře Páně. I vraceli se k Rokycanovi jako k učiteli nejspolehlivějšímu, obraceli se na něho soukromě se žádostmi o dořešení otázek, kterými roznítil jejich mysl. Řehoř mluvil za druhé. A stalo se, že se svými Bratry, jak se tehdy zhusta nazývali členové náboženských kruhů, domýšlel slova svého mistra důsledněji než on sám. Oni rozuměli tomu tak, že stav církve husitské nutí věrné její údy, *aby se opatřili spasením bezpečnějším způsobem*, než jaký jim ona se svými kněžími může poskytnout. Vnitřně se od ní dělili.

Rokycanův utrakvismus projevoval však i zde svou širokou náruč. Jeho poplašné volání jistě nebylo neupřímné. Ale jako husitský arcibiskup měl příliš na mysli celek svěcené sobě církve, církev pak pojímal příliš jako společenství, jež vždycky obsahovalo a bude obsahovat vedle dobrých i údy zlé, než aby byl nutkán k rozchodu s těmi, které káral sebe trpěje. V kruhu Řehořově viděl další společenství, které vyrůstalo v rámci církve podobojí, aniž jej prolamovalo, a mnil i jim přát, aby se uvnitř husitské církve rozvíjeli směrem, který by uspokojil jejich svědomí. Nějaký čas předtím rovnal spor, který vznikl vilémovským pro jejich způsob podávat večeři Páně i vyloženým hříšníkům. Bylo mu sympatické, že Řehoř se svými stál v této věci na stanovisku rozhodné kázně při službě svátosti těla a krve Kristovy. Když nyní viděl, že potřebují duchovní opory pro další svůj vnitřní růst, a že směřují k nesmlouvavému důrazu na životní závaznost Božího zákona, poukázal je tam, odkud právě vzešel rozpor s vilémovskými pro zmíněnou otázku: do Chelčic, kde trval již delší dobu kruh kolem výrazného laického kazatele Petra.

PETR CHELČICKÝ je nejrázovitější postava české reformace důsledností svých názorů, které jej ovšem brzy postavily stranou ode všech směrů a vůdčích osob husitských přese všechn čilý styk, v nějž s nimi vstupoval. Narodil se asi r. 1380, podle všeho z drobné zemanské rodiny, snad z rodiny Záhorců ze Záhorčí v nejbližším okolí Chelčic u Vodňan. Jeho nadání bylo neobyčejné. Určitého literárního vzdělání se mu dostalo. Latinské knihy mohl však číst jen v překladech nebo ve výtazích pořizených od přátel. Tou cestou se seznámil z cizích autorů zejména s Vikletem, jenž jej obzvláště zaujal. Jinak působily na něj zřejmě – ať přímo, ať prostřednictvím táborství – myšlenky valdenské. Z domácích autorů četl zvláště Štítného, rovněž